

The Project Gutenberg eBook of Förrädarens lön: Berättelse från sista finska kriget, by J. O. Åberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Förrädarens lön: Berättelse från sista finska kriget

Author: J. O. Åberg

Release date: July 29, 2016 [EBook #52671]

Language: Swedish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK FÖRRÄDARENS LÖN: BERÄTTELSE FRÅN SISTA FINSKA KRIGET ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

FÖRRÄDARENS LÖN

Berättelse från sista finska kriget

Af

J. O. ÅBERG

Stockholm, F. & G. Beijers förlag 1891.

"Sveko vi vid Siikajokis, när det ändligt gälde se'n?"

RUNEBERG, Fänrikens Marknadsminne.

INNEHÅLL:

- I. Inledning. Hjertestrider.
- II. Branden.
- III. Under drabbningen.
- IV. På fädernehemmets ruiner.

Ehuru ganska svåra strider utkämpats under det finska hären långsamt drog sig norr ut, hade ingenting vunnits med dessa blodsutgjutelser, annat än att den tro på ryssarnes öfverlägsenhet, som börjat göra sig allt mera gällande bland gemenskapen, blef starkare för hvarje dag. De exempel på feghet, som fältmarskalk Klingspor dag ut och dag in gaf sina underlydande, kunde icke annat än uppväcka misstroende mot honom och en dyster modstulenhets i soldaternas hjertan. De fingo ej, såsom de önskat, och ännu önskade, på fullt allvar taga itu med den hatade fienden; kom det någon gång till affär, och finnarne vunno någon framgång, strax kom fältmarskalkens order om återtåg. Förbittringen och afskyn mot Klingspor gaf sig också luft i mångahanda utgjutelser, men hvad bekymrade det denne "kommisariatets man"; han såg endast på sin egen fördel, och vid sitt rikligt försedda bord klagade han ändå öfver, att han måhända skulle svälta ihjäl i Finland. Och hans soldater då, hur lefde väl de? Illa klädda och med knapp föda måste de, genomtågande sina fäders land såsom flyktingar, i oafbrutna strider kämpa mot en öfvermodig, hånande fiende. Och ändå sveko de icke sina fanor. Tvärtom strömmade nya skaror till hufvudhären, och icke nog dermed, på landsorten erbjödo sig bönderna sjelfmant, mot det att de undfingo gevär och ammunition, att i de vidsträckta skogarne göra fienderna allt möjligt afbräck. Och denna glödande fosterlandskärlek, hur upptogs den väl af "mannen med två hakor och ett öga", och af den svenska regeringen? Det är sorgligt att påminna sig denna dystra tid, men för att bilda sig ett rätt begrepp om detta på nederlag och härliga segrar så rika fälttåg, måste man också se skuggsidorna.

Bönderna fingo icke de vapen, som de begärde; de blefvo tvärtom ofta utsatta för de förnämares hån; deras ädla sjelfuppoffring betraktades från vissa håll såsom vansinne, och om bönderna, såsom ganska ofta inträffade, öfverraskade och nedgjorde smärre fiendtliga afdelningar, sågs detta med visst icke blida ögon.

Siikajokiån, Sikån — icke Sikajokiån Svinån, såsom man ibland får se namnet stafvadt — är omkring 400 alnar bred. Den södra stranden, på hvilken kyrkan, prestgården, klockargården, Gerthela gästgifveri och flere torp af betydenhet ligga, är betydligt högre än den motsatta, och bar vid tiden för denna berättelse en ymnig skog. Ungefär 1,000 alnar söder om kyrkan fanns en ganska djup dalgång, som man antager har utgjort den gamla flodbädden. Bakom denna dalgång hade andra brigaden, anförd af Georg Karl von Döbeln, intagit en fast position. På båda sidor om vägen hade han förlagt en bataljon björneborgare, bakom midten Österbottens södra bataljon, och bakom venstra flygeln återstoden af björneborgarne. Vid Gerthela stodo tvenne sexpundiga kanoner. Tredje brigaden, som utgjorde venstra flygeln af hären, hade fått sin plats på elfvens norra strand. Andra brigaden hade redan förut blifvit afskickad för att bemäktiga sig Carlo, en högst vigtig punkt, under närvarande omständigheter. Adlercreutz återkallade genast denna sist nämde brigad. Trossen, som mest varit utsatt för ryssarnes angrepp, fördes oförtöfvadt fram på vintervägen till Sumijoki, för att alltid vara i säkerhet.

Det var den adertonde april 1808, annandag påsk, som drabbningen vid Siikajoki utkämpades.

Vi skriva en af de första dagarne i april månad. Det var på eftermiddagen, och skymningen började redan kasta sina slöjor öfver den här och der bländhvita jorden, öfver trädens gungande snöfransar och öfver Siikajokielfvens samt det bundna hafvets ismassa. Kölden, som de föregående dagarne icke varit särdeles stark, hade den nämde dagen tilltagit, hvarjemte den svaga nordanvind, som böjde trädens tunga toppar, också bidrog till att öka kölden. Så långt blickarne kunde nå utefter hafvet, var isfältet ödsligt, endast de der och hvar till en ansenlig höjd upptornade islagren samt den långt i vester sig höjande Garlön bidrogo till att något minska den enformighet, som annars skulle vidlådt vintertaflan. Lät man blickarne deremot halka öfver den frusna elfven, kunde det hända, att man då och då såg en enslig vandrare skynda öfver från den ena stranden till den andra. Den tafla, som åt detta håll upprullades för betraktarens blickar, hade icke den förras enformighet, men öfver den låg äfven vinterns stillhet som en kylande boja.

Vid Siikajokielfvens mynning och på dess norra strand låg ett hemman, som vi vilja kalla Pirrtis. Det var ett af de vackraste och på samma gång bästa som fanns i trakten, samt egdes af den högdragne bonden Pekka Pirrtiainen. Ingen i hela trakten kunde mäta sig med honom i egodelar; ingen kunde heller uppvisa en så väl tillredd jord som Pekka. Detta bidrogo också till att öka hans högmod, som tidt och ofta skaffade honom stort obehag, ty de andra hemmansegarne läto icke kufva sig af den rytande Pirrtiainen, hur väldig stämman han än hade. När denna ovänskap först började, trodde likväl alla, att den snart skulle upphöra och ett godt förhållande inträffa, men deruti misstogo de sig, ty Pekka, som egentligen till sin födsel var från södra Österbotten, och således hade dessa inbyggares olater, ville icke på några vilkor taga första steget till försoning. Det var en styfhet utan like. Skulle den böjas eller ej?

Det var halvmörkt i Pekka Pirrtiainens hvardagsstuga, öfver hvars här och der bristfälliga golf han vandrade med stora steg och under det han tidt och ofta fäktade med armarne, Pekka var mäktiga upprörd, det syntes tydligt på honom; hans små, mörka ögon glänste oftast som glimrande eldkol, och de tunna, hopbitna läpparne tillkännagåfvo mer än tydligt, att den kalla beräkningen, som så ofta förändrar en menniska, också låtit honom komma på andra tankar.

"Elli tycker om honom och han om henne", mumlade Pekka och ökade stegen. "Ja, nog är Rietu [Fredrik] bra, men han är för mycket lugn. Ingenting förmår skrämman honom, och om faran nalkas, skrattar han henne rakt i ansigtet. Det der retar mig, ty pojken blyges icke att skratta äfven åt mig. *Åt mig*", fortfor han med eftertryck och knöt de senfulla händerna. "Skratta åt mig! Nej, det skall han då inte ha gjort ostraffadt. Rietus' far är en rysshatare af första sorten; ja, nog hatar jag den förbannade ryssen, jag också, men", och vid dessa ord glänste hans blickar af en besynnerlig eld, "det gör mig en ganska stor vinst att helst vara overksam. Hvad är det för ett fördömdt påhitt, som Rietus' far kommit upp med, att beväpna folket och i skogarne göra fienden så mycket afbräck som möjligt! Det der lyckas aldrig, så mycket kan jag säga, åtminstone skall jag..."

Hans monolog afbröts i detsamma, derigenom att dörren öppnades och en ung flicka vid pass aderton år trädde in. Det var Pekka Pirrtiainens täcka dotter, Elli, afhållen af alla och bekant för sin skönhet, äfven långt utom Siikajoki. I det ögonblick den unga flickan trädde in, låg ett djupt vemodigt uttryck öfver hennes drag.

"Hyvää ilta (god afton), fader", hviskade hon med en stämma, lindrigt darrande. "Har ni hört den stora nyheten?"

"Nej, hvilken nyhet", frågade Pekka.

"Att de våra nalkas hitåt, förföljda af ryssarne?"

Hur modig Pekka än var, kunde han icke betvinga en obehaglig känsla, som intog honom vid Ellis ord: förföljda af ryssarne. Den inre stämma, som ropade efter mera guld, och som döfvade alla betänkligheter hos honom, nedtystades för några ögonblick. Ellis ord kommo honom att i dessa sekunder skåda allt det namnlösa elände, som hotade hans fädernebygd. Men, såsom vanligt händer, de goda rörelserna voro allt för svaga för att vinna stadigt fäste; de verldsliga bestyren togo snart öfverhanden.

"Bah", utbrast han efter en stunds begrundande och började åter sin vandring öfver golfvet. "Om ryssen kommer, så skall han nog uppföra sig skonsamt; jag är säker derpå."

"Ja, lika skonsamt som öfverallt i landet, der han tågat fram", inföll Elli, icke utan en viss bitterhet, som djupt skakade Pirrtiainen. Men denne slog å nyo "döförat" till för det varnande i dotterns ord, och sade i stället med allvarlig stämma:

"Du tycker om Rietu, jag vet det."

Elli spratt till. Dessa ord hade hon icke väntat sig få höra.

"Nå", sade Pekka och drog Elli fram till fönstret, på det att han bättre skulle kunna observera uttrycket i hennes anlete, "har jag inte rätt?"

"Jo, fader", svarade Elli sakta och lät hufvudet sjunka ned mot bröstet. "Men", fortfor hon och upplyfte det snart, liksom insåge hon genast, att hennes unga kärlek till Rietu icke var någonting att blygas för, "hvarför gör ni mig denna fråga och det på ett så besynnerligt sätt?"

"Derför, att jag icke gillar din kärlek till *honom*", svarade Pekka med tonvigt på sista ordet.

"Hvarför då, fader?"

"Derför... derför... ah, hvad tjenar det till att upprepa det", sade Pirrtiainen med en viss oro.

"Jo, fader, jag vill veta det", utropade Elli och omfattade lifligt faderns arm. "Ni *måste* säga det."

"Jaså, *måste* jag säga det?"

"Ja."

"Nåväl då", inföll Pekka med dyster stämma, och återtog sin häftiga gång, "Rietu och hans far stå i vägen för mina planer. Du känner dem", fortfor han och grep Elli våldsamt i armen, "och förbannad vare du, om du yppar ett halft ord om dem."

Elli sprang tillbaka, hennes hjerta bultade våldsamt; hon lade båda händerna öfver bröstet liksom för att hämma de oroliga slagen.

"Nåå", utbrast Pekka dystert, "inser du inte nu, hvarför jag ogillar din kärlek?"

"Jag kan ej upphöra att älska honom", sade Elli, icke utan ansträngning.

"Du måste", röt Pekka till och stampade i golvet.

"Nej, fader, jag kan icke."

"Då förskjuter jag dig och..."

"Håll", ropade Elli och sprang fram till den gamle, som dyster stod framför henne, "vid minnet af min moder, som ni älskade så högt, besvär jag er, att ni tager edra ord tillbaka."

"Aldrig" svarade Pekka hotande, och hans mörka ögon glödde af en hatets eld. "Aldrig återtager jag mina ord."

En hård strid utkämpades inom Elli; det var striden om kärleken till fadern eller till Rietu. Det blef för en stund tyst i stugan; till och med Pekka hade slagit sig ned på en stol och öfvertänkte, med ansigtet doldt i båda händerna, sina planer.

"Fader", sade ändtligen Elli och hennes stämman var nu fastare, "jag kan ej svika min kärlek till Rietu, hellre..."

"Tyst, flicka", dundrade Pirrtiainen och sprang upp. "Icke ett enda ord mer om den saken. Tyst."

Elli drog sig darrande tillbaka, ty hon visste allt för väl, att fadern icke var att leka med, då han blef ond. Sedan hon förblifvit stum några minuter, ämnade hon just å nyo tilltala fadern, när dörren åter rycktes upp och en högväxt yngling inträdde.

"God afton, fader Pekka", sade Rietu, i det han skakade snön ifrån sig, "jag har en helsning från far att tillföra eder."

Pekka mumlade för sig sjelf några ord, hvilka ej kunde förnimmas af de andra. Härunder tog Rietu tillfället i akt att närma sig Elli och tillhviska henne några kärlekens ord.

"Nå, hvad är det för en helsning du medför?" sade ändtligen Pekka, sedan han en stund med kufvad harm betraktat de unga, som tycktes helt och hållet hängifva sig åt sin kärlek. "Säg ut fort och stå inte och prata dumheter med flickan."

En fin rodnad af förtrytelse uppsteg vid dessa Pirrtiainens skarpa ord på Rietus kinder. Han återhöll likväl de hårda ord, som han hade på tungan, och sade i stället:

"Rysen nalkas. Han bränner och härjar hvar han går fram. Det är nu fars och många andras önskan, att ni följer med, för att göra fienden afbräck annars..."

Rietu tystnade och kastade en blick, full af smärta, på Elli, hvilkens hjerta bultade med hårdare slag vid afhörandet af Rietus ord.

"Annars", upprepade Pekka försmädligt och satte båda händerna i sidorna, "hvad menar du med det der ordet?"

Rietu teg en stund. Pekka upprepade sin fråga, och det nu i hotande ton.

"Jo, annars blir ni ansedd som en förrädare." Dessa ord uttalade Rietu lågt och med sväfvande stämman. Fruktade han måhända, att någon obehörig lyssnare skulle finnas?

Pekka teg en stund; han kämpade synbarligen med sig sjelf en hård kamp. Slutligen sade han med stränghet:

"Helsa du din far och alla de andra, att Pekka Pirrtiainen går sin bana fram utan att bry sig om hvad andra tycka och göra. Du har mitt besked, och det är att jag *icke* följer er."

"Far, far", utbrast Elli och störtade fram till den gamle, "betänk..."

Den gamle gjorde en afvärjande rörelse med handen.

"Betänk du sjelf hvad *jag* har sagt", afbröt han strängt.

"Ja, det har jag betänkt", svarade Elli modigt.

"Och det är?"

"Att jag följer Rietu", utbrast den unga flickan och kastade sig i ynglingens armar. "Gud skall nog förlåta mig denna olydnad."

Uttrycket i Pekkass ansigte var hotande, och han hade den förfärliga förbannelsen på sina läppar, men blef helt och hållet förstummad af öfverraskning, då Rietu och Elli, utan att bekymra sig om Pekkass vrede, störtade ut. En lång stund förgick, utan att han kunde tänka en enda redig tanke, men slutligen återfick hans själ den spänstighet, som den saknat under de förflutna ögonblicken.

"De ha hotat mig", utbrast han och stampade i golvet, "men jag skall visa dem, att Pekka Pirrtiainen alls icke fruktar deras hotelser."

Det blef nu tyst i Pekkass stuga; ingen vänlig qvinnohand ordnade såsom förut, ty Elli hade begifvit sig till Rietus far. Hennes kärlek till Rietu var allt för stark, att den skulle kunna rubbas. Väl tyckte hon ibland, att hon gjorde orätt, då hon öfvergaf fadern, men hon hyste ändock den föreställningen, att hon, på den plats hon nu var, skulle kunna verka mera till faderns fördel, än om hon stannade kvar i hemmet, och detta var egentligen orsaken till, att hon för ögonblicket åsidosatte sina pligter såsom dotter. Om hon lyckades i sina ädla bemödanden att rädda fadern, eller icke, det tillhör just denna berättelse att lösa.

II.

Branden.

Det var påskdagsaftonen den 17 april 1808. I Siikajoki kyrkby och der omkring rådde stor liflighet, ity att de finska bataljonerna kommit dit. Skulle väl återtåget fortsättas längre norr ut, så frågade sig en hvar, men han, som på denna fråga skulle svara, nemligen Klingspor, han fanns icke vid hären. Feg som han var, hade han redan afrest mot nordnen, lemnande åt Adlercreutz, som efter drabbningen vid Pyhäjoki blifvit generaladjutant, att leda händelsernas gång. Ett hade Klingspor, sin vana trogen, dock förstodigat Adlercreutz, och det var att genast retirera, så fort fienden envist trängde på. Det är sorgligt, men sant: dagens lösen var detta enahanda: tillbaka! Skulle äfven nu denna lösen utdelas?

Vi förflytta oss till en sprakande lägereld invid Siikajoki kyrkmur. Vid elden, som flitigt underhölls, lågo tvenne björneborgska soldater och samtalade ifrigt. Ett litet stycke ifrån dem fanns en annan bivuak, der några officerare af olika regementen samspråkade. Och hvilket ämne skulle väl afhandlas, om icke just kriget.

"Du, Jussi", sade den äldre soldaten och upplyfte hufvudet samt betraktade skarpt kamraten, "har du hört, att fältmarskalken vägrat bönderna gevär?"

"Ja, nog har jag det", svarade den, som kallades Jussi, "men jag har också förnummit, att Siikajokis byamän sjelfve skaffat sig sådana och för några dagar sedan tågat ut, under anförande af en bonde vid namn Ollola. Det är käckt folk, skall jag säga."

"Ja, om det är sant."

"Jo, det är sant", inföll en underofficer, som nu trädde fram till bivuaken; "jag hörde det för en stund sedan af dem der borta." Vid dessa ord pekade han på officerarnes lägereld, hvarifrån ett högljudt sorl började höras.

"Men", fortfor den gamle soldaten och reste sig upp, "det är väl inte tänkbart, att vi få slås på allvar ännu."

"Jo, det torde allt hända", inföll underofficeren. "Både Adlercreutz och Döbeln ha beslutat att göra skarpare motstånd här än annorstädes."

Ett tviflande leende visade sig kring den unge soldatens läppar, då han sade:

"Deras vilja är icke gällande, såsom vi nogsamt känna till. Det är ju Klingspor, som för befålet."

"Och som är den förste på flykten, ja", inföll underofficeren, i det han harmfult bet ihop tänderna.

I detsamma hördes sorlet starkare från officerarnes lägereld, och åtskilliga utrop, sådana som "lefve Adlercreutz, lefve Döbeln", förnummos tydligt. Inom kort var platsen mellan de båda lägereldarne uppfylld af officerare och soldater, som uppmärksamt lyssnade till hvad än den ene, än den andre sade. Allmänna samtalsämnet var Siikajokiböndernas utmarsch. Jemväl spårades en tydlig oro hos alla öfver de käcka böndernas öde, ty de hade, oaktadt fyra dagar gått till ända, ännu icke afhörts. Hade de måne dukat under för de öfverlägsna fienderna?

Det led allt längre och längre fram på qvällen. Skymningen öfvergick till mörker och bivukeldarne lyste i följd deraf klarare. Det var en lugn och stjernklar afton, en sådan, då jorden, svept i sin hvita oskuldsmantel, tyckes ligga försänkt i heliga böner inför all tings upphofsman. Det var en afton egnad helt och hållet åt friden. Täflande i hvithet med snön, låg der det åldriga templet; dess spira pekade, såsom ännu i dag, manande upp till himmelen, och från dess torn ljöd aftonklockans klingande toner. De manade också till frid och hvila. Men hvad hvila kunde förunnas den på återtåg stadda hären? Kringsvärmade af Kulneffs vaksamma kosacker, måste soldaterna i sina qvarter sofva på geväret, beredda hvarje minut att bryta upp och genom snödrifvor och öfver oländiga marker fortsätta det nesliga återtåget. Hvem kan då undra på, om harmen bröt ut i ord, och det skarpa ändå; i tillmålen, som i andra fall icke blifvit ostraffade.

Aftonklockans toner hade nyss förklingat, då en liten trupp marscherade fram längs åns södra strand. Det syntes tydligt, att det icke var reguliera trupper. Kanske att det var fångar.

"Der ha vi bönderna", utropade Jussi så högt, att alla kunde höra det
"Jag är säker på det."

Ett sorl af förvåning genomlopp soldathopen, ty hvar och en kunde nu öfvertyga sig om riktigheten af den unge soldatens utsago.

Med Ollola i spetsen tågade Siikajokibönderna fram till officerarnes bivuk. De förde med sig tio fångar, deribland en officer. Denne blef väl mottagen och under bevakning afförd till höggvarteret.

"Ryssen är oss i hälarne", ropade Ollola.

"Det känna vi nog till", svarade en starkt byggd nyländsk jägare.

"Ja, Gud låte honom bara komma inom skotthåll", inföll en björneborgare med stridslysten min, "nog ska vi märka honom."

"Nu till Pekka Pirrtiainen", fortfor Ollola. "Det är en förrädare och förtjenar därför en sådans öde. Framåt, kamrater!"

"Till Pekka, till landsförrädaren Pirrtiainen!" ropade soldaterna och bönderna om hvarandra, och öfver det döfvande larmet förnams tydligt detta utrop:

"Tänd eld på den skurkens näste! Det förtjenar ej bättre öde."

"Ja, till Pekka!" ropade alla om hvarandra, "och låtom oss först som sist bränna upp den skurken."

När den stora massan blir retad, är den fruktansvärd i sin vrede; den skyr inga hinder för att nå sitt mål; den är oemotståndlig likasom hafvets våg, som bryter öfver det redlösa fartyget.

Pekka Pirrtiainen var, såsom förut blifvit nämndt, mycket hatad af befolkningen, icke blott i Siikajoki, utan äfven i närgränsande socknar, och det för sin ryssvänlighets skull. Och det var naturligt, att i denna tid, då hvarje redlig finne med gladt sinne offrade lif och blod för fädernejordens befrielse, ett förräderi, sådant som Pirrtiainens, icke skulle förblifva ostraffadt.

"Till Pirrtis!" ropade gamle Ollola och svängde muskötens öfver sitt hufvud.

"Till Pirrtis, till Pirrtis", skrånade soldater och bönder om hvarandra. "Död åt förrädaren!"

Det fanns en, som icke tog del i skrånnet, men som ovilkorligen rycktes med strömmen. Det var Rietu. Dyster och fåordig, följde han motvilligt bönderna; han tänkte på Elli. Ack, hur gerna skulle han icke velat träffa henne, ty nu, då faran var öfverhängande, kände han sig manad att bistå den skyldige, och det ehuru han var en förrädare. Rietu tänkte icke på något annat, än att det var *Ellis* far, som hotades af olyckan, och att afvända denna skulle nu blifva hans förnämsta omsorg. Men på hvad sätt skulle det gå till? Jo, endast genom att vinna tid; ty Rietu insåg nog, att bland de församlade det allt skulle finnas någon, som skulle underrätta Pekka om den fara, som sväfvade öfver hans hufvud. Han sade för den skull med en stämma, som tydligt hördes af alla:

"Låt oss vänta en stund, kanske..."

Han fick ej tala till punkt, ty en grof stämman inföll:

"Jaså, Rietu vill uppehålla oss, på det att förrädaren må kunna varnas. Ja ja, det är inte alls underligt, när han och Elli tycka om hvarandra. Släkten framför allt."

Rietu bleknade märkbart, och skulle just svara, då fadern utbrast:

"Perkele! Icke trodde jag mig få höra dylika ord af min son. Men är du förrädare, pojke, du också, så känner jag dig inte, så mycket du vet det."

Ett doft mummel genomlopp hopen vid dessa Ollolas ord, men ingen stämman tog Rietus parti. Fanns det tilläfvare någon, som hyste medlidande med den redan till döden dömd Pirrtiainen, så vågade han icke uppträda, af fruktan för lifvet.

"Rietu håller med Pekka", hördes en stämman; "han är kanske med om förräderiet."

"Låt oss undersöka den saken", utbrast mannen.

Då Ollola såg, att faran verkligen sväfvade öfver sonens hufvud, tog han raskt sitt parti.

"Stilla", ropade han med dunrande stämman och höjde geväret. "Den förste, som vågar lägga sin hand på min son, får smaka denna kula. Rietu är ej förrädare, derpå sätter jag mitt hufvud i pant. Hvad hans kärlek till Pirrtiainens dotter anbelangar, så är det ju en sak, som inte rör någon af er. Framåt, kamrater! Till Pirrtis, till förrädarens bostad!"

"Ja, ja, till Pirrtis!" ropade alla med en mun. Rietu var nu glömd; begäret efter hämd på Pekka höll allas hjertan fängslade.

I samma ögonblick de hämdlystne bönderna och soldaterna försvunno i skogen på norra åstranden, ilade en ung flicka, som under öfverläggningen hållit sig dold bakom kyrkmuren och från detta gömställe hört allt, med skyndsamma steg ned på isen. Hon tvekade några ögonblick, om hon skulle vända om, eller icke, men slutligen tog hon mod till sig och fortsatte sin snabba gång mot åns mynning.

"Gud låte mig ej komma för sent", flämtade hon och stannade en stund för att hemta andan. "Gud gifve mig styrka och krafter."

Denna flicka var Elli. Målet för hennes färd gissar nog läsaren.

* * * * *

"Far, far", ropade den unga flickan och störtade andfådd in i stugan, "fly för Guds skull. Bönderna..."

"Hvad pratar du för dumheter", utbrast Pekka Pirrtiainen vresigt. "Lägg dig, jag vill sofva."

"Men bönderna då", klagade Elli. "De skola mörda er, det har jag sjelf hört."

"Hvad säger du?" sporde Pekka oroligt och reste sig till hälften upp i sängen.

Elli omtalade i korthet hvad som förefallit vid kyrkan, och skälfvande lyssnade Pirrtiainen derpå, ty såsom alla lömska naturer var han feg och bar en djup förskräckelse för döden. Benen ville knappt bära honom; hela hans kropp skälfdes, som om den varit behäftad med frossan.

"Hvad säger du?" utbrast han äntligen. "Talar du verkligen sanning?"

Elli ämnade just svara, då ett döfvande larm förnams från skogen. Far och dotter sprungo till fönstret.

"Ja, du har rätt", mumlade Pirrtiainen med dyster stämman. "Men hvad är att göra?" fortfor han med tydlig ångest i sina anletsdrag.

"Ni måste genast fly, fader", sade Elli brådskande.

"Och du?"

"Jag blir kvar, hvem skulle väl göra mig något illa."

"Du har rätt."

Med dessa ord grep Pekka hatten och käppen och störtade ut, följd af Elli. Men knappt hade han tagit

några steg utom dörren, då han upptäcktes af de antågande.

"Han flyr, han flyr den skurken, den förrädaren", skreko tjogtals röster; "hindra honom från att komma undan."

Kärleken till lifvet gaf Pekka krafter; han såg ingenting, han hörde ingenting, utom kulorna, som hveno kring hans öron. Utåt hafvet styrde han kosan; bland dess snöberg ville han gömma sig. Sedan jagten fortsatts en stund, återvände bönderna med oförrättadt ärende, och deras harm gaf sig luft i åtskilliga hårda tillmålen.

"Det är du, som hjälpt din far på flykten", sade Ollola med hotande stämma till Elli, som i yttre dörren, till utseendet lugn, inväntade truppen.

"Ja, det har jag", svarade Elli utan den ringaste tvekan. "Skulle ni öfvergifvit er far, om han varit i samma belägenhet som min?"

Ollola blef svaret skyldig.

"Ja, då får flickan lida i faderns ställe", utbrast en af soldaterna. "Hon är naturligtvis ryssvänlig, hon också."

Elli darrade. Hennes irrande blickar föllo slutligen på Rietu, hvilken, ett rof för de djupaste sinnesrörelser, nästan vanmäktig stödde sig på geväret. Han var nu den ende, af hvilken hon kunde hoppas hjälp.

"Nej, hon är ingen förräderska", utropade slutligen Rietu och såg sig omkring med stadiga blickar, "och den, som vågar bära hand på henne, han får med mig att göra. Perkele! Den som en gång till kallar henne för ryssvänlig, han må stå sitt kast."

Med dessa ord rätade ynglingen ut sin smärta, om styrka och vighet vittnande gestalt och intog en utmanande ställning framför Elli. Ingen svarade på en lång stund. Äntligen bröt gamle Ollola tystnaden med dessa ord:

"Vi kriga ej mot värnlösa qvinnor och barn. Men Pirrtiainens stuga skall jemnas med jorden, så mycket är säkert. Fort, gossar, tänd eld på förrädarens näste."

Det behöfdes icke en uppmaning till. Tjogtals händer framburo välvilligt allt, som behöfdes för att tutta på, och det dröjde icke länge, förrän Pekka Pirrtiainens vackra gård var omgifven af ris och qvistar.

Elli hade flytt till Rietu och snyftande hvilade hon i hans famn. Ett svagt anskri bröt fram öfver hennes läppar, när de första eldtungorna girigt började slicka väggarna. Snart skulle det blott återstå en glödande askhöj af det kära hemmet. Ellis mod var tillintetgjordt; hon var å nyo den svaga qvinnan.

"Var lugn, käraste vän", tröstade Rietu och smekte den unga flickans kinder, "det kommer väl en bättre tid."

"Men far, far", snyftade Elli. "Tänk för hvilka faror han är utsatt. Kanske skall han frysa ihjäl, kanske blifva tagen af de otäcka kosackerna! O, min Gud, om blott detta vore väl öfverståndet!"

Bönderna och soldaterna jublade i kapp, när eldens häftighet allt mera tilltog. Men långt ute på hafsisen, mellan ett par väldiga snöberg, icke långt från Carlöns strand, låg Pekka väl gömd. Han såg, att det var hans gård, som gick upp i lågor, och hans förbittring kände inga gränser. Men hvad ville han göra? Han måste tiga och lida och se till på hvad sätt han skulle kunna undgå faran att falla i sina landsmäns händer.

När Pekkass gård var något mer än till hälften nedbrunnen, dånade larmtrumman från Pietola, och i det obestämda ljus, som snön kastade öfver alla föremål, kunde man upptäcka mörka massor, som från det bundna hafvet närmade sig stranden.

Det var kosackerna, som nu å nyo började den blodiga leken.

III.

1.

Det var annandag påsk den 18 april 1808, som finska härens öde skulle afgöras. Från alla håll och kanter stormade de ryska kolonnerna in på finnarna, som enligt befallning till en början försvarade sig ganska lamt. Adlercreutz var betänkt på att återtåga, hellre än att riskera hären. Med dyster blick stod han på en höjd invid kyrkan, och hans ögon öfverforo spanande allt, hvad som kom i hans väg, så väl de finska som de ryska anstalterna. Det var vid middagstiden. Vid Pietola, der trossen befann sig, hade Nylands jägare och dragoner mycket att göra, och det var endast de förres ihärdiga eld, som kunde tvinga Kulneffs kosacker att stanna. Så fortgick striden utefter hela linien, och klockan blef äntligen fyra på eftermiddagen. Då, sedan första och tredje brigaden gått öfver elfven, fick Döbeln befallning att retirera. Han gjorde det ogera, ty den ställning, han intagit bakom den förut nämnda dalgången, gjorde, att han ansåg sig ännu längre kunna hålla stånd. Men han måste lyda order. I den allra bästa ordning öfvergick han för den skull isen, och stälde marschen till Karinkarda. I och med andra brigadens återtåg fingo ryssarne större spelrum, och de ansågo sig redan såsom herrar på platsen. En allmän stormning mot norra stranden företogs; det såg mörkt ut för den adlercreutzska hären, ty fienderna hade vid Grytila hemman gått öfver ån till Sadinperä, samt hade lyckats fatta posto vid sjelfva elfvens mynning, i närheten af Gerttula gästgifvaregård. Vi förflytta oss fram till klockan 6 på aftonen. Den lätta skymningen hade redan inbrutit. På elfvens is och uppför den norra stranden krälade ryssarne som i en myrstack, allt under det finnarna med harmen i hjertat långsamt drogo norr ut. Det var ett dystert skådespel. Mången ärrig kämpe sedan Gustaf III:s krig grät raseriets tårar, mången tvang tåren ned igen och svor ve och förbannelse öfver upphofsmannen till detta nesliga återtåg. Men alla lydde, ingen vägrade att gå.

Från en liten snöhöljd kulle helt nära den plats, der von Herzen stod med sina nyländingar, tog Adlercreutz en ytterligare öfverblick af ställningen. Det ena smärtsamma uttrycket efter det andra vexlade i hans manliga anlete, och mången gång frammumlade han stympade meningar, dem ingen mer än han förstod. Han var finne till lif och själ och född i Nyland. Det var också därför som han särdeles omhuldade krigarne från detta landskap. Framför honom låg det öfvergifna Finland, prisgifvet åt den härjande fienden; bakom honom den höga, kalla nordens med sin is och sin snö; omkring honom hans pröfvade soldater, färdiga att lida, färdiga att kämpa till sista man. Hvad skulle han icke tänka i dessa ögonblick; hur smärtsamt skulle icke hjertat krympa tillsammans vid tanken på det kommande! Adlercreutz for med afviga handen öfver den svettiga pannan, och en djup suck banade sig väg ur hans bröst. Hans blickar föllo på nyländingarne, och de ljusnade en smula. Hans forskande öga mötte von Herzens. Var det måhända denna blick som med ens förändrade stridens gång?

Ryssarne trängde på, och minut efter minut blef finnarnes trångmål större. Då sprängde Adlercreutz på sin eldiga springare fram till von Herzen. Hans öga brann af feberns glöd och hans stämma darrade lindrigt, då han utropade: "Tillbaka!"

Von Herzen rörde sig ej; hans soldater stodo likaledes orörliga som bildstoder.

Adlercreutz studsade; detta hade han icke väntat sig. En skär rodnad sprang upp på hans kinder, och han var nära att förifra sig.

"Tillbaka", ropade han med stränghet, och det blanka svärdet blänkte i hans hand.

Von Herzen kastade en pröfvande blick öfver sina tätt sammanslutna led. Det brann äfven i hans ögon en flammande eld; hans hjerta bultade våldsamt och hans senfulla hand omfattade konvulsiviskt svärdfästet.

"Tillbaka, tillbaka", dundrade Adlercreutz med hotfull stämma.

Då sprang von Herzen fram i têtén af sin kolonn; hans kinder brunno som af feberns eld, hans blickar tycktes genomborra hvarje soldat, och hans väldiga stämma lät som åskan, då han, höjande svärdet öfver sitt hufvud, ropade:

"Framåt! fäll bajonett!"

Nu blef det lif i den förut till utseendet stendöda kolonnen; ett enstämmigt utrop af glädje förnams; bajonetterna fälles så fort som de kanske aldrig förut blifvit fälda; den jemna marschen ökades med hvarje sekund, och många minuter hade icke gått till ända, då kolonnen med stormsteg rusade nedför stranden, öfverändakastande allt i sin väg.

Adlercreutz visste knappt till sig, han rycktes med i strömmen; hans entusiasm lågade å nyo upp; hans springare var som af eld, och sjelf i spetsen för de modiga nyländingarne, högg han in på de ryska

kolonnerna, som vacklade, dels krossades, dels förströddes som agnar för vinden.

"Löjtnant", ropade han till sin adjutant under sjelfva stormningen af södra stranden, "spräng å stad; kalla de andra brigaderna tillbaka. Vår är segern!"

Herzens bataljon hade, lik en lavin, med oemotståndlig makt sprängt ryska centern. Blod och död betecknade dess väg. Nu blef det annat af. Från alla håll återkommo de finska afdelningarna. Trögt hade de tågat tillbaka; nästan i språngmarsch vände de åter. Ack, deras heligaste önskan, att få på fullt allvar mäta sig med den hatade fienden, den skulle nu uppfyllas, de skulle få visa, att de hade mod i bröstet och kraft i armen. Hvilket ändlöst jubel, när de vikande massorna kastade sig öfver fienden; hvilken ryslig förvirring; hur stolt och segerglad ljöd icke björneborgsmarschen öfver stridsbullret; det var ett helt folk, smädadt, tillbakasatt, jagadt nära nog ur dess landamären, som nu i ett ögonblick fick vakna upp till en annan verklighet, i hvilken segerns krona vinkade så skön; det var en berusning, som var omätlig; om mångdubbel styrka stått emot dem, skulle finnarne ändå vunnit seger.

Då centern så oförmodadt genombröts, måste de båda ryska flyglarne, som just höllo på att förfölja den finska hären, retirera, för att icke i sin ordning blifva öfverflyglade. Det dröjde icke länge, förrän striden å nyo utspann sig längs hela norra stranden, upp på hvilken ryssarne blifvit jagade, snart sagdt i en handvändning.

* * * * *

Dyster och ett rof för de gräsligaste lidanden vandrade Pekka Pirrtiainen mellan de kylande snöbergen. Fram till Siikajoki tordes han icke. Förrädarens samvetsförebåelser hopade sig öfver honom och tyngde hans sinne; hvart han såg, tyckte han sig upptäcka armar, som ville gripa honom, krossa honom. Under det Pirrtiainen fridlös irrade omkring, hade Rietu slutit sig till en ströfkår, som blifvit utsänd för att undersöka isen. Den unge mannen brann af begär lika mycket att utmärka sig, som att få reda på Pekkas spår. Och detta för Ellis skull.

Det var stark skymning, då den trupp, till hvilken Rietu hörde, tågade ut i riktning mot Carlön. Truppen var sammansatt af nyländingar och björneborgare; hvar och en täflade att göra sitt bästa; här och der skingrades en trupp ryssar, här och der tillfångatogs en annan. Elden från handgevärssalvorna upplyste de kala snödrifvorna och spred ett magiskt, fastän minutligt sken öfver det vidsträckta, ödsliga fältet. Ljudet från kanonerna och musköterna vid Siikajoki hördes än doft, än klart och tydligt.

Plötsligt spratt Rietu, som gick i främsta ledet, till. Hvad kunde orsaken vara? Jo, mellan ett par höga snödrifvor hade hans skarpa öga upptäckt en manlig varelse, som bemödade sig om att så fort som möjligt fly undan. Vål kunde han icke upptäcka den flyendes anletsdrag, men en inre stämman sade honom, att det var Pekka, och han uppbjöd allt, hvad i hans förmåga stod, att följa hans spår.

Äfven Pekka hade igenkänt finnarne. Hade det varit ryssar, skulle han icke ett enda ögonblick tvekat hvad han borde göra: bättre att öfverlemna sig åt fienden, än åt de förbittrade socknemännen, ty i senare fallet visste han nog, att hans död var gifven.

Den starka kölden hade ännu icke förmått att stelna hans lemmar; det var den inre starka spänningen, som höll hans lifliga själ i en orolig verksamhet, som gjorde, att han icke så snart erfor köldens inverkan.

Från drifva till drifva ilade han undan allt hvad han kunde, men finnarne voro honom städse i hälarne. Seg som en äkta österbottning, höll han ut i det längsta, men det var dock tydligt, att, huru härdade hans senor än voro, han ändtligen skulle duka under för tröttheten. Med förfäran tänkte Pekka på det ögonblick, då han måste gifva sig fången. Han gaf till ett ilsket vrålande och de senfulla händerna knöto sig konvulsiviskt om skaftet på en bredbladig, skarpslipad knif, hvilken han i brådskan icke glömt att taga med sig. Skulle han ännu göra ett försök att fly undan, eller skulle han försvara sig. Han var en stund riktigt obeslutsam om hvad han skulle företaga. Men då han ändtligen hade beslutat sig för något och skulle begifva sig af mellan ett par drifvor, hejdades han plötsligt af en person, som stängde hans väg.

"Ha, fader Pekka", sade Rietu och uträckte sin hand, "ändtligen har jag funnit er. Nu skall ni icke irra omkring här längre. Döden skulle hinna er förr eller senare."

"Låt mig gå, Rietu", bad Pirrtiainen med ångestfull stämman.

"Nej, fader Pekka, ni måste stanna."

"Du får alla mina egodelar, ja, du får Elli på köpet."

"Ni får ej gå", svarade Rietu å nyo med allvarsam stämman.

"Nej", utbrast Pekka och hans ögon glödde af en hemsk eld, "hellre stupar jag här."

Med dessa ord svingade Pekka den skarpslipade knifven öfver sitt hufvud. Han syntes beslutsam.

Rietu sprang fram, just som Pekka Pirrtiainen slungade en björneborgare till marken. Utan att länge betänka sig rusade han på den gamle bonden och slog sina armar kring hans kropp. Förgäfves ansträngde sig den gamle af alla krafter för att slippa lös; han satt som i ett skrufstäd.

"Släpp mig", ropade han med vansinne, "jag måste blifva fri."

"Nej", svarade Rietu allvarligt; "ni måste följa mig. Jag ansvarar för er säkerhet."

Pekka såg en stund tvinande på Rietu; dennes förklaring, att han skulle ansvara för honom (Pekka) susade så besynnerligt i hans öron. Skulle han, som var stämplad såsom förrädare, kunna hoppas på tillgift! Det såg åtminstone i det närvarande mörkt ut.

"Ni måste foga er i ert öde", sade Rietu, när de öfriga finnarne omringade dem.

"Hvar är Elli?"

"Ah, hon är i godt förvar; på henne går det rakt ingen nöd."

Detta tycktes någorlunda återgifva Pekka det lugn, han så väl behöfde. Med en djup suck fogade han sig i det närvarande oundvikliga.

Sedan recognosceringen var fullbordad, återvände den lilla truppen till Siikajoki och hann fram under det striden ännu pågick som bäst.

2.

Ellis sinnesstämning kan hvar och en med lätthet fatta. Visserligen omhuldades hon på det omsorgsfullaste af Rietus mor, men det var ändå icke detsamma: hon saknade allt för mycket den älskade, hvarjemte oron öfver faderns öde ständigt höll hennes själ i spänning. Men Elli var en modig och förståndig flicka, som, efter ett kort resonnemang med sig sjelf, kom till den förnuftiga slutsatsen, att det alls icke tjenade till någonting att sörja i otid, utan fastmera handla så långt omständigheterna det medgafvo. Det första, hon då bråkade sin hjerna med, var att utfundera ett sätt att rädda fadern, i fall han, såsom hon förmodade, skulle blifva tillfångatagen. Väl tänkte hon i vissa ögonblick på att uppdaga allt för Adlercreutz, och hon var nära deran, då hon en gång mötte honom, men inom hennes bröst fanns det ändock *något*, som höll henne tillbaka. Detta något, som obevekligt stälde sig emellan henne och lyckan, det var den omständigheten, att fadern var en fosterlandsförrädare. Så modig Elli än var, skälfde likväl hennes kropp af fruktan, då hon tänkte derpå.

Nu, då striden rasade som värst, skulle hon då gitta i overksamhet och åse huru hennes bröder lemlästades? Nej, dertill var hon för mycket qvinna, för mycket finska. Hon begaf sig ut. Visserligen studsade hon för några ögonblick tillbaka, när kulorna började hvina omkring öronen, men hon tog snart mod till sig, och det varade icke länge, förrän hon var ifrigt sysselsatt med att förbinda de sårade och skaffa nödig hjälp, så väl åt vän som fiende. Den unga flickans modiga uppträdande aftvådde icke allenast den mörka fläck, som faderns nedriga handling satt på henne — hennes älskliga och milda väsende, detsamma äfven i faran, uppväckte allas beundran, både officerares och manskaps.

"Bra gjordt, flicka", ropade en högre officer, då Elli med anlitan af alla sina krafter drog en sårad krigare till ett af dikena och der började bispringa honom med all den hjälp, hon för närvarande kunde åstadkomma.

"Bra, bra", ropade flere röster bredvid den unga flickan, som, uppmuntrad af bifallen, arbetade med den mest spända ifver. "Om alla vore så modiga som du, skulle inte så många dö undan."

När ingenting mer var att göra på norra stranden, sprang Elli fram till den södra, der Herzens bataljon som bäst höll på att storma. Här tyckte den unga flickan visserligen, att det kändes ännu värre än på den andra stranden, men begäret att utmärka sig hade så intagit henne, att det tycktes henne vara en af de största njutningar att nu å nyo få kasta sig in i stridsbullret. Utan betänkande följde hon de eftersta leden af Nylands infanteri, men plötsligt stannade hon och hela hennes kropp skälfde. Hvad såg hon männe, som så upprörde henne?

Icke så särdeles många alnar ifrån henne hade Adlercreutz för några minuter hållit stilla och betraktade från sin farliga ståndpunkt den sig allt mera utspinnande striden. Omkring sig hade han nu endast några få soldater och en adjutant. Elli kunde icke taga sina vackra blickar ifrån befälhafvaren, som satt der på sin eldiga springare, till utseendet fullkomligt lugn, men till sitt inre ej olik en glödande

vulkan. Hvad beundrade hon hos honom? Var det väl hans uttrycksfulla ansigte, hans väl växta kropp? Nej, hon beundrade det mod, som han ådagalade, när han tvärt emot order bjöd fienden spetsen.

Plötsligt höjdes ett gemensamt rop af de omkring befälhafvaren varande soldaterna, och det var äfven hög tid för Adlercreutz att sätta sig i försvarstillstånd, ty i sporrstreck närmade sig nu en liten kosacktrupp med dragna sablar; den styrde kosan mot Adlercreutz. Snart kom striden äfven här i gång, och den blef ytterst hårdnackad.

Adlercreutz och hans män kämpade med verkligt dödsförakt, ty i förstone såg det verkligen mörkt ut för dem att komma undan, alldenstund fiendernas antal efter hand ökades, hvaremot finnarnes minskades. Kalla till sig förstärkning ville han icke, ty då skulle måhända slagets öde berott derpå.

"Låtom oss genombryta fiendernas led", ropade han i stället och sporrade hästen mot den till utseendet svagaste punkten. Men då han här mötte ett det ihärdigaste motstånd, såg han sig tvungen att afstå från hvarje försök.

"Detta ser ut att blifva vår sista strid här på jorden", sade han till sin adjutant, löjtnant Lange. Men denne svarade frimodigt:

"Åhnej, herr general, ännu skola vi lägga i dagen vår kärlek till vår födelsebygd."

"Det skola vi, om vi också skola stupa därför", sade en annan af officerarne och uppträdde vid dessa ord en svartmuslig kosack på sin värja som en stek på ett spett.

Från Herzens bataljon hördes dånande hurrarop; den hade fullständigt sprängt ryssarnes center; icke långt derifrån slogos björneborgarne med ursinnig tapperhet, och lik en mörk, med en oundviklig död hotande lavin skred den tavastländska bataljonen med Gripenberg i spetsen södra stranden utför. Öfver Siikajokiån och de närmaste skogspartierna simmade den qväfvande krutröken och gjorde tillsammans med skymningen det till slut ganska svårt att igenkänna hvarandra.

Utan att Elli visste af det, hade hon, tillika med ett par andra lika behjertade qvinnor, blifvit indragen i den hvirfvel, som omslöt den stridande Adlercreutz. Hennes hjerta bultade våldsamt, och hennes späda fingrar omfattade konvulsiviskt kolfven på en skarpladdad ryttarpistol, tillhörande en fallen kosack, att döma af inskriften, hvilken den unga flickan icke förmådde tyda. Skärande kontrast! Med ena handen höll hon pistolen, i hvarje minut färdig att utsända den dödande kulan; med den andra handen aftorkade hon varsamt det ymniga blod, som flöt ur en soldats genomstungna bröst. Hon såg en kosack rikta lansens spets mot Adlercreutz's bröst, musklerna i hennes arm spändes hårdare; sakta reste hon sig från den knäböjande ställning hon intagit; i det döfvande vimlet, der hästar, menniskor och döda föremål syntes som ett enda kaos, en fantastisk sammangyttring, såg Elli, den modiga bondflickan från Siikajoki, endast den fara, som sväfvade öfver generalens hufvud. Hon bekymrade sig icke om de stridandes buller, om de sårades och döendes qväfda utrop. Modigt och utan att darra utsträckte hon högra armen, under det hon stödde den venstra mot en döende hästs länd. I detta ögonblick rörde sig ingen muskel i hennes täcka anlete.

Kosacken kom närmare; de omkring Adlercreutz varande slöto sig tätare tillsammans, hvar och en beredd att offra ända till sista blodsdroppen för befälhafvarens räddning. Då, just i det kritiska ögonblicket, smälde ett skott från sidan; kosacken släppte lansens spets; fötterna, med hvilka han, enligt detta steppfolks vana, styrt springaren, släppte sitt fäste; armarne beskrefvo några våglinier i tomma luften, liksom ville de åter gripa efter vapnet; ett svagt stönande hördes från steppsonens läppar, derpå föll han tungt till marken. De öfriga kosackerna studsade, och detta gaf finnarna tid att å nyo samla sig och anfalla med fördubblade krafter. Deras angrepp blef nu oemotståndligt, och de skyndade sig undan så mycket fortare, som Kulneffs ryttarskaror ute på hafvet nu måste jaga tillbaka, medan de finska brigaderna erhållit befallning att vända om. Det var ett egendomligt och tillika fängslande skådespel, att i den lätta skymningen se de ryska kavalleriskarorna spränga öfver isen och det bländhvita snötäcket. Hade ej kanondundret, handgevärssalvorna och de stridandes döfvande larm tryckt sin verklighetsstämpel på taflan, skulle man tro, att allt endast var ett fantasispel.

När de ryska massorna allmänt veko tillbaka och segern ansågs med säkerhet vunnen, kom general Adlercreutz fram till Elli, som ännu outtröttligt höll på att egna sårade vänner och fiender sina ömma omsorger. Generalens ögon uttryckte en allt för tydlig beundran, och han sade, i det han vänligt klappade den djupt rodnande Elli, som vid hans ankomst stigit upp:

"Du har räddat mitt lif, flicka. Hvad heter du, och hvarifrån är du?"

Elli sade sitt namn och boningsort.

"Således husvill i detta krigets elände och i denna köld", mumlade Adlercreutz halfhögt för sig sjelf. "Stackars flicka!"

Elli hade, utan att hon behöfde anstränga sina hörselorganer, förnummit generalens ord.

"Ah, med mig är det alls ingen fara", utbrast hon och såg sig omkring. "Jag har nog i kyrkbyn vänner, som inte skola neka mig tak öfver hufvudet." Och med dessa ord lät hon sina blickar öfverfara några qvinnor, hvilka, liksom hon, voro ifrigt sysselsatta med de sårade. Dessa qvinnor förstodo mer än tydligt Ellis blickar, och i deras tysta nickningar kunde man läsa detta: Vi äro beredda att uppoffra allt för dig.

Detta tysta, men värtaliga språk förstod synbarligen äfven Adlercreutz, ty han sade till Elli, i det han åter steg till häst:

"Jag ser, att du är i goda händer. Vill du utbedja dig någonting af mig, så uppsök mig och jag skall göra allt hvad jag kan för dig."

Med dessa ord gaf talaren hästen sporrarne och försvann i stridsvimlet.

"Ja, det torde kanske snart behöfvas, att jag anlitar hans hjälp", tänkte Elli för sig sjelf. "Det beror på, huru det går med far. Ah, nu skall det allt gå bra", utbrast hon med inre hänförelse; "han såg ju så mildt på mig, då han sade, att jag skulle uppsöka honom. Ja, far skall blifva räddad, och det genom mitt lyckliga skott."

Hur lätt hoppas icke barnet och ynglingen, att allt skall utfalla efter deras önskan; och om detta lifliga hopp ej funnes, hvad skulle då verlden vara? Ett hemvist för själar, utan detta aningens och hoppets sälla rosenskimmer, som mången gång förmår att nedbryta det oblida ödets skrankor.

Då Adlercreutz lemnade Elli, hördes de första svaga tonerna från björneborgsmarschen i södra strandens skog. Dessa toner kommo närmare; de brusade mäktiga som åskor, och de hänförde äfven de redan i striden stående. Den trötte kände ny kraft tillströmma armen, den sårade ansträngde sig för att resa sig upp en smula, och kring de läppar, som redan började skälfta af dödens kalla kyss, spred sig ett sekundlikt leende. Ack, hvad skulle icke dessa käcka krigare känna i dessa stunder, på denna deras första högtidsdag! Dödens smärta blef ljuf, ty de visste att segern var deras.

Adlercreutz sprängde emot Döbeln; deras blickar möttes, deras händer slöto sig i hvarandra. Hvad skulle icke *de* känna i denna stund! När de sist sågo hvarandra, fördystrade tanken på det hopplösa återtåget deras blickar; nu deremot, nu vinkade något helt annat: den första härliga segern.

Björneborgarne störtade som rasande lejon utför södra stranden, öfver isen och uppför den norra stranden. Hvad de förut gående skarorna icke kunnat drifva undan, det mejades nu som säd till marken, så vida det icke flydde. Förgäfves förde Rajewsky och Kulneff sina skaror i elden; de kastades öfver ända snart sagdt i en handvändning; allt måste fly, och allt flydde.

Sådan var aftonen af annandag påsk 1808. Den utmattade här, som tillförne måst draga sig tillbaka, hade nu rest sig upp och aftvått skammen med en lysande seger — en seger, som återgaf den förtröstan till nya framgångar och gjorde fiendens tro, att han var oemotståndlig, om intet.

Och han, som egentligen var satt till öfverbefälhafvare för den svensk-finska hären, var han, *fältmarskalken* Klingspor, manne närvarande vid drabbningen och ledde dess gång? Nej; redan långt förr än de första skotten föllo, hade han i en beqväm släde skyndat norr ut. Han var för mycket rädd om sin värda person, att han skulle gifva den till pris i en kamp på lif och död.

Och åt en sådan fältherre, om hvilken den genomhederlige gamle Lode i Franzila hade det mustiga yttrandet, att

"det är skam att tappre män
täckas tala om en sådan",

hade Sveriges konung och råd anförtrott försvaret af brödralandet öster om Bottnen. Man kan icke, vid kändedomen härom, annat än erfara djupt vemodiga känslor af en harm, som utgången af fälttåget visade vara fullt berättigade.

En lycka var, att hären egde så dugliga och beslutsamma underbefälhafvare som Adlercreutz, Döbeln och Sandels, annars hade armén väl icke fått stanna förr än vid nordpolen.

IV.

På fädernehemets ruiner.

Det var ett par timmar efter det striden ändat; finnarnes segersånger hördes då och då genomtona luften, alla försakelser voro nu förgätna, framför Finlands käcka söner låg nu fosterlandet å nyo öppet; den första segern var vunnen, och långt i söder ströfvade de ryska bataljonerna för att hinna undan i tid. Den finne, som kunde öfverlemna sig åt sömnen, han gjorde det nu med all trygghet; den som icke kunde det, och många voro de, ströfvade omkring på det af tusendes blod fuktade bataljfältet, kanske för att söka en kamrat, måhända också för att i ensamheten påminna sig de näst föregående timmarnes faror och värma sin själ vid hågkomsten af de utkämpade bragderna.

Bland dem, som med skyndsamma steg ilade vester ut, finna vi Elli alldeles ensam. När striden afstannat, blef det henne för trångt inom Ollolas stuga; hon måste hemta frisk luft; hon måste, kosta hvad som helst, ännu en gång återse det brända fädernehemmet, der hon lidit så mycket, njutit så mycket. Det dröjde icke länge, förrän hon var framme vid Pirrtis ruiner, från hvilka ännu en svag hvitgrå rök uppsteg mot vårhimmelen. En dyster bäfvan genomfor den unga flickans kropp, när hon satte foten på en af de kolade bjelkarne; hon ville ännu icke riktigt tro, att det hon såg var den nakna verkligheten; hon gnuggade sig häftigt i ögonen. Kanske att allt var en sorglig dröm, påskickad henne till pröfning! Ack, nej; verkligheten var allt för sann; den kolade bjelken knastrade under Ellis fötter, och hur mycket hon än gnuggade ögonen, såg hon ändock, att röken alls icke var någon bedräglig synvilla.

"O, min Gud, min Gud", suckade hon och knäppte händerna bedjande tillsammans öfver bröstet, "det är då en ryslig sanning, att jag ej mera har något fädernehem! Och du, min stackars far, hvar är du nu? Kanske irrar du omkring ute på det vida hafvet och vågar dig ej fram till bebyggda ställen!"

Vid dessa ord sprang hon upp från sin ödmjukt knäböjande ställning; hennes ögon voro fuktiga, hennes barm häfde sig med våldsamma slag. Hon tänkte öfver, antingen hon skulle vända om till Ollolas gård eller begifva sig ut på isen, för att uppsöka fadern. Men nu kunde hon icke besluta sig så fort som hon annars brukade; det var inom henne någonting, som alltid höll tillbaka, då hon trodde sig ha fattat beslutet.

De tunga skyarne delade sig efter hand, och Elli hade icke lång stund varit på ruinerna, då hon omgöts af månens klara strålar. På strid följer frid. Lugnet i naturen återgaf den unga flickan också i viss mån lugnet i själen. Hon gick med varsamma steg öfverallt i det nedbrända hemmet; hon undersökte allt hvad som kunde vidröras utan att falla till stoft, och hon hade just slutat sin vandring, samt öfvertänkte nu på nytt, hvar hon skulle styra sina steg, då ett buller, som med hvarje minut tilltog, tog hennes uppmärksamhet i anspråk.

"Kan det vara ryssar", tänkte hon och darrade. "Nej, de äro ju slagna. Då är det finnar. Tänk om..."

Hon fick ej tala till punkt, ty en liten trupp, som med långsamma steg bröt fram ur strandskogen och satte marschen på Pirrtis, hejdade henne. Truppen närmade sig; Elli gaf till ett anskri af smärta, ty i första ledet igenkände hon fadern med bakbundna armar. Nästan medvetslös vacklade hon fram, men hade icke uttagit många steg, förrän hon sjönk i Rietus armar. Hennes kinder hade snöns färg, hennes läppar voro som förseglade; hon kunde i detta ögonblick icke ens tänka redigt; en kort vanmakt öfverföll henne. — — —

* * * * *

"Mine herrar", sade Adlercreutz ungefär vid samma tid som mötet på hemmets ruiner egde rum, till sina underbefälhafvare, och gick med häftiga steg fram och tillbaka i det rum han tagit i besittning, "vår ställning är nu så mycket bättre, att vi kunna gå anfallsvis till väga. Och vi skola ej lemna tillfället obegagnadt; det återkommer måhända aldrig mera. Nästa dust blifver..."

Ett buller utanför dörren gjorde, att han afbröt sitt tal. Han syntes en smula missnöjd.

"Hvem är det", sporde han posten, som nu inträdde.

"En ung flicka, herr general, en ung..."

"Har synbarligen förvridit hjernan på dig", afbröt Adlercreutz tvärt den stammande soldaten, och det med en viss skämtsam ton. "För in flickan!"

När dörren öppnades för andra gången, var det Elli som trädde in. Snöns blekhet hvilade ännu öfver kinderna, blickarne stirrade utan återvändo åt alla sidor.

"Hvad vill du, flicka?" sporde Adlercreutz medlidsamt och tog Ellis händer mellan sina. "Du är så

upprörd."

Det vänliga tilltalet hade ett afgörande inflytande på Elli. Hon lösryckte händerna, for med dem öfver pannan och tycktes en stund öfvertänka hvad hon skulle säga.

"Tala fritt", sade generalen med en stämma så mild, att Elli spratt upp ur sina drömmar och med ett lätt, ett gladt utrop kastade sig till hans fötter, under det hon utropade:

"Ni förlåter ju ett brott! O, ja, jag ser det på er, general! Min far är brottslig; han hålles för en förrädare därför, att han icke ville följa bönderna på deras ströftåg. Vårt hem är uppbrändt, och nu vilja Siikajoki byamän taga lifvet af min far, som lyckats fly undan, men blifvit fångad nära Carlön. General", fortfor den vackra flickan och sträckte bedjande sina händer mot Adlercreutz, som, sjelf ett rof för de mest olikartade sinnesrörelser, knappast visste hvad han skulle tänka, "ni lofvade, att jag skulle få utbedja mig någonting af eder därför att jag räddat *ert* lif; nu beder jag om *min* fars lif. O, skynda er, annars kommer ni för sent! Skynda er!"

Adlercreutz lät sina blickar en stund hvila på krigskamraterna. I somligas ögon läste han det obevekliga svaret: "låt förrädaren undfå sin förtjenta lön", i andras deremot, och, vi tillstå det, i de flestas: "låt denna gång nåd gå för rätt."

"Din far skall blifva fri", sade ändtligen generalen och tecknade några ord på en papperslapp, gaf den åt en af sina adjutanter och befalde honom att följa Elli.

Den unga flickans glädje var utsäglig. Hon hade ju räddat sin far, och hon var säker på, att han efter den dagen skulle börja ett annat lif. Adjutanten kunde endast med ansträngning följa henne; lik en jagad hind ilade hon öfver snöfälten mot fädernehemmets ruiner.

Knappt hade hon försvunnit från generalens bostad, när Adlercreutz vände sig till de församlade, i det han sade:

"Mine herrar, det lyster mig högligen att se utgången på denna sak. Det torde hända, att bönderna här tillämpa den grymma lynchlagen. Viljen I följa mig?"

Alla voro genast färdiga, helst som natten var obeskrifligt härlig, och snart voro de på väg till Pirttis.

* * * * *

Läsaren fattar nogsamnt orsaken till Ellis plötsliga uppträdande hos Adlercreutz. Bönderna svuro enhälligt, och med dem soldaterna, att landsförrädaren, hända hvad som hända ville, skulle hänga i det närmaste trädet invid sin egen sköflade gård. Förgäfves bad Elli om tillgift för fadern, förgäfves lofvade denne att bättra sig, och lika förgäfves tiggde Rietu om Pekka Pirrtiainens lif.

"Han måste dö", skrånade bönderna och soldaterna om hvarandra.

En djup suck höjde Pekkass bröst. Han ville tala, men orden fastnade i halsen. Det var förfärliga stunder för den fordom så högmodige bonden. Döden gapade mot honom; endast ett underverk kunde rädda honom, det insåg han mer än väl. Men Pekka Pirrtiainen trodde icke på några underverk, därför underkastade han sig, åtminstone till utseendet, det öde, som väntade honom. I hans bröst stormade dock de våldsammaste lidelser; han måste anlita hela sin själsstyrka för att visa sig någorlunda lugn, ty han visste, att endast detta kunde stämma hans fiender till hans förmån.

När Elli märkte det fåfänga i att slösa med böner, delgaf hon Rietu sitt fasta beslut att skynda till Adlercreutz, samt omtalade orsaken till de gynsamma förhoppningar hon hyste.

"Gå du, käraste vän", hviskade Rietu; "jag skall emellertid försöka att uppehålla bönderna och soldaterna i det längsta."

En tacksam, kärleksfull blick, och Elli var försvunnen.

Det blef en stund tyst vid ruinerna, öfver hvilka månen göt sitt bleka, dallrande sken. Stunden var icke utan sin stora högtidlighet. Man såg här ett folk i beredskap att hämnas på den, som med stolt förakt trampat fosterlandskärleken under fötterna. Det var grymt, men rättvist. Ren och stark lågade denna kärlek i österbottningarnes bröst; de kunde icke ens tåla *höra* namnet landsförrädare, och när dertill kom, att den brottslige var från samma provins, ja, till och med var bosatt i samma socken, blef hatet mot honom ännu mera uppjagadt.

En half timme hade gått till ända, och ännu hade ingen arm höjt sig för att verkställa den redan afkunnade domen. Ville Pekkass domare grymt leka med honom, såsom katten med råttan? Det är svårt att säga, men skenet hade det likväl för sig.

Plötsligt utbrast en af soldaterna så högt, att det hördes öfver hela samlingen:

"Nu tycker jag det är tid att gifva förrädaren Pekka Pirrtiainen den lön han förtjenat."

Bönderna och soldaterna rusade upp. Äfven Rietu, som redan från början tagit plats bredvid den lifdömde, reste sig upp och intog en hotande ställning framför Pirrtiainen. Ynglingens ansigte var dödsblekt, och beslutsamheten stod tydligt att läsa så väl i hans ögon som i alla hans drag.

"Gå bort ifrån honom", röt en jättelik bonde och armbågade sig fram.

"Vi måste taga hans lif."

"Nej", utbrast Rietu med styrka, "jag lemnar icke Pekka, förrän ni lofvat mig att ej göra honom något ondt."

"Men, betänk då, Rietu", frampustade Pirrtiainen, under det ångestsvetten rann utför hans panna, "du utsätter ju äfven dig för misstankar, och hvem vet hvilken hämd som..."

"Tyst, fader Pekka", afbröt den kække Rietu beslutsamt; "endast öfver mitt lik skola de komma er på lifvet."

"Vettvilling", skrek en medelålders bonde och sprang fram till Rietu samt grep honom i armen, "ser du då inte, att äfven du går din undergång till mötes, om du längre envisas att försvara förrädaren!"

"Tillgif honom då hans brott, såsom en rättvis och barmhertig Gud också skall tillgifva honom det", bad Rietu bevekande.

"Nej", ropade alla med en mun. "Häng förrädaren!"

Pekka Pirrtiainens kropp skakades som af en frossa. Han såg nu, att något medlidande icke stod att erhålla.

"Nåd, nåd!" stönade Pekka med skälfvande stämma.

"Nej", skreko alla om hvarandra, "upp i trädet med honom!"

"Tillbaka", dundrade Rietu och kastade en bonde till marken, samt gaf en annan ett så häftigt knytnäfsslag för bröstet, att han ryggade tillbaka. "Endast öfver mitt lik skola ni komma till Pekka."

Det var ett egendomligt skådespel, som nu uppfördes vid Pirrtis ruiner. Hufvudfiguren, Pekka Pirrtiainen, med dödsångsten tecknad i sina mörka drag och skälfvande son om han legat i frossa; Rietu stående framför honom och med de senfulla händerna höjda till slag, samt den fasta beslutsamhet, som icke låter rubba sig af någonting, i hvarje drag i sitt uttrycksfulla ansigte. Vidare de kolade bjelkarne, de larmande soldaterna och bönderna, och öfver hela denna tafla månen med dess bleka, dallrande sken — allt detta bildade, säga vi, en högst egendomlig tafla, tyvärr alls icke främmande för kriget.

"Pojke, du är alldeles galen", ropade Ollola och ämnade just springa fram, för att, om så behöfdes, med våld rycka sonen från Pekkass sida. Men han hade knappt tagit ut ett par steg, förrän han såg Rietu, träffad i bakre delen af hufvudet af en kolfstöt, störta till marken. Ollola ilade fram och kastade sig på knä vid sonens till utseendet liflösa kropp.

"Var lugn, gamle Ollola", sade en af bönderna, "slaget var inte så farligt; pojken kommer sig nog. Den der dufningen gjorde honom godt."

I och med Rietus fall förlorade Pekka helt och hållet det smula mod han kunnat tilltvinga sig. Men såsom det ofta händer med dylika naturer som Pekkass, de slå lätt öfver från den ena ytterligheten till den andra. Så här också. När Pekka nu såg, att han stod ensam och öfvergifven af alla, brann raseriet i hans själ, och han försökte med all makt att slita sina bojor, men detta var förgäfvets.

"Gå bort, gå bort!" skrek han, när ett par soldater kommo med en snara, och ögonen voro nära att tränga ut ur sina hålor. "Jag vill inte dö nu! Tag allt hvad jag eger, men låt mig lefva. Jag ber er derom... Ha, ni skratta åt min bön. Sätt er bara sjelfva i min ställning, så få ni väl känna huru det smakar... Nej, tag bort snaran! Hu-u! Tag bort den!"

"Nej, du usle förrädare", dundrade ett par stämmor, "du skall bums in i evigheten. Gör din bön nu! Fem minuter har du på dig."

Men hurudan var väl den bön, som gick öfver Pirrtiainens skälfvande läppar? Icke var den sådan, som den borde vara. Han kunde icke bedja rätt, ty raseriet och den hopplösa förtviflan hade helt och hållet bemäktigat sig honom.

Innan han visste ordet af, var han kullslagen. En förfärlig ed bröt fram öfver hans läppar; snaran drogs till och i ett af de högsta träden på Pirrtiainens gård hängde nu den fordom så högmodige Pekka. Blott ett par konvulsiviska ryckningar, och allt var slut.

"Vi komma för sent", utbrast Adlercreutz, som med sitt följte nu kom till ruinerna på samma gång som Elli från sidan störtade fram. "Det var det jag fruktade, att bönderna skulle tillämpa lynchlagen."

Ett anskri bröt fram öfver den arma Ellis läppar, när hon upptäckte faderns kropp. Hennes förfäran ökades ännu mera, då hon varseblef Rietu. Det var nu slut med hennes krafter. Sakta sjönk hon ned öfver den älskades kropp och förlorade sansen.

"Det var ett allt för hårdt straff", sade Adlercreutz till bönderna.

"Nej, det var alls inte för hårdt", svarade Ollola frimodigt. "Han var en förrädare, och de äro inte värda någon annan lön."

Generalen teg, ty sanningen i gamle Ollolas ord var obestridlig.

Snart randades en ny tid för Finland. Det blef ryckt ifrån oss, men friden hägnar nu dessa bygder. Pirrtis uppbyggdes af Rietu, som med sin hustru Elli der framlefde ett lyckligt lif. Men aldrig glömde Rietu att för sina barn omtala det sorgliga öde, som drabbat Pekka Pirrtiainen.

"Barn", sade han och pekade på det stora trädet, i hvilket Pekka blifvit hängd, och som länge stod qvar, "när I sen detta väldiga träd, så bed Gud bevara er från att blifva fosterlandsförrädare, *ty en sådan är värd icke blott sina medmenniskors förakt, utan äfven det svåraste timliga straff man kan upptänka.*"

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK FÖRRÄDARENS LÖN: BERÄTTELSE FRÅN SISTA
FINSKA KRIGET ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

**Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™
electronic works**

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and

help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4,

“Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in

all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.